

9 травня

135 років від дня народження Володимира Гнатюка

(9.05.1871 – 6.10.1926) — українського фольклориста, етнографа, літературознавця, академіка АН України

Народився 9 травня 1871 року в сім'ї сільського дяка, закінчив Велеснівську однокласну школу (1879), Буцацьку народну школу (1885) і нижчу гімназію (1889), Станіславську вищу гімназію (1894), філософський факультет Львівського університету (1898). Він — член Наукового товариства імені Шевченка у Львові (з 1895), його секретар (1898 – 1926), член-кореспондент Російської Академії наук (1902), член наукового етнографічного товариства Чехословаччини (1905), лауреат премії імені Олександра Котляревського (1913), академік Всеукраїнської Академії наук (1924), член наукових товариств Німеччини, Австрії, Швеції.

Навчаючись у Львівському університеті, в 1897 – 98 рр. очолив «Академічну громаду»; готував і провів святкування 25-літнього ювілею літературної, наукової та громадської діяльності Івана Франка 30.10.1898 р. У грудні 1898 р. став ученим секретарем НТШ, працював з його головою Михайлом Грушевським, очолював оргкомітет із святкування ювілею Михайла Грушевського.

Володимир Гнатюк — один з організаторів та редакторів «Літературно-наукового вісника», засновник і редактор, відповідальний секретар «Українсько-руської видавничої спілки» у Львові (12.11.1898).

Як фольклорист і етнограф збиральницьку роботу Володимир Гнатюк розпочав учнем Буцацької нижчої гімназії (мав збірку з понад 500 записами перлин народної творчості), а першу свою збірку видав студентом II курсу Львівського університету. Він — автор багатьох теоретичних праць, програм із збирання перлин народної творчості та видавець фольклорних матеріалів. За словами Івана Франка, Гнатюкові «...з наших найдавніших збирачів, мабуть, не дорівняв ні один», він був збирачем «нового типу.., що, обіймаючи широкі наукові горизонти, рівночасно стараються вичерпати запас етнографічних фактів у певній околиці, подати, приміром, весь репертуар пісень, оповідань і т. ін.»

Найважливіші збірки Володимира Гнатюка: «Коломийки» (3 томи), «Гаївки» (1 том), «Колядки і щедрівки» (2 томи), «Народні оповідання про опришків» (1 том), «Знадоби до української демонології» (2 томи), «Знадоби до галицько-руської демонології» (1 том), «Українські народні байки: звіринний епос» (2 томи), «Галицько-руські народні легенди» (2 томи), «Галицько-руські народні анекдоти» (1 том), «Похоронні звичаї та обряди» (1 том), «Легенди з хітарського збірника: 1-ої половини XVIII в.» (1 том), «Етнографічні матеріали з угорської Руси» (6 томів); окремі публікації — «Причинок до літератури нашого віршотворства», «Кушнірство в Галичині», «Ткацтво у східній Галичині», «Народні оповідання про тютюнарів», «Пісня про покритку, що втопила дитину»; книги — «Старохристиянські легенди із книги «Народовіщаніє» (Львів, 1901), «Народні новели» (Львів, 1917), «Українська народна словесність» (Відень, 1917), «Народні байки. З образками Микити Вихора» (Львів, 1918), «Народні байки для дітей. З образками Олени Кульчицької» (Львів, 1925), «Як повставав світ. Народні легенди з історії природи й людського побуту» (Львів, 1926), «Баронський син в Америці. Вибір народних казок з образками Юліана Панькевича» (Львів, 1926), «Михайло Коцюбинський. Листи до Володимира Гнатюка» (Львів, 1914), «Наукове товариство імені Шевченка. З нагоди 50-ліття його заснування. 1873 – 1923» (Львів, 1923), «Лука Гарматій і його спомини про М. Коцюбинського» (Львів, 1925).

Володимир Гнатюк перекладав на українську мову твори Петка Тодорова (Болгарія), Владислава Олехневича (Польща), Густава Гаерштама (Швеція), Льва Толстого, Максима Горького (Росія) та інших письменників, видавав їхні твори та твори українських письменників: Сидора Воробкевича, Юрія Федьковича, Степана Руданського, Івана Франка, Лесі Українки, Олени Пчілки, Наталії Кобринської, Євгенії Ярошинської, Ольги Кобилянської, Осипа Маковея, Марка Черемшини, Василя Стефаника, Леся Мартовича, Панаса Мирного, Івана Нечуя-Левицького, Михайла Коцюбинського, Богдана Лепкого, Дениса Лукіяновича, Михайла Грушевського, Івана Пулюя, Андрія Чайковського, Миколи Вороного та багатьохінших письменників України; твори Еміля Золя, Генріха Гайне, Уїльяма Шекспіра, Фрідріха Шіллера, Редьярда-Джозефа Кіплінга, Болеслава Пруса, Владислава Оркана та інших.

Діяльність вченого тісно пов'язана із Закарпаттям, Східною Словаччиною, Угорщиною, Румунією, Югославією, особливо з містами Тернополем, Бучачем, Івано-Франківськом, Ужгородом, Львовом, селами Велеснів, Григорів, Коропець, Пужники в Монастириському районі та Рукомиш і Жизномир Буцацького району на Тернопільщині, де збирав народні перлини.

Помер Володимир Гнатюк у Львові о 18 годині 6 жовтня 1926 року і похований на Личаківському цвинтарі поруч сина Стефана, неподалік Івана Вагилевича, Івана Франка, Соломії Крушельницької, Дениса Лукіяновича, Станіслава Людкевича, Маркіяна Шашкевича.

О. Черемшинський.

ЛІТЕРАТУРА

Гнатюк В. М. Вибрані статті про народну творчість / Упорядкув., вступ. ст. М. Т. Яценка. — К.: Наук. думка, 1966. — 247 с.

Гнатюк В. Етнографічні матеріали з Угорської Руси. — Нови Сад: Руске слово, 1985 – 1988.

Т. 1.: Угорські духовні вірші. — 1985. — 271 с.

Т. 2.: Байки, легенди, історичні перекази, новели, анекдоти — з Бачки: Нови Сад, 1986. — 355 с.

Т. 3.: Казки з Бачки. — Нови Сад, 1986. — 318 с.

Т. 4.: Західні угорсько-руські комітати. П. Бач-Бодрогський комітат. — Нови Сад, 1986. — 284 с.

Т. 5. Розправи и статї о Руснацох Бачкей, Сриму и Славони. — Нови Сад, 1988. — 364 с.

Гнатюк В. Нарис української міфології / Ілюстр. О. Кульчицької. — Львів, 2000. — 263 с.

Гнатюк В. Українська народня словесність (В справі записів українського етнографічного матеріалу). — Відень, 1916. — 48 с.

Гнатюк В. М. Українські народні пісні в записах Володимира Гнатюка / Упоряд. М. Яценко. — К.: Муз. Україна, 1971. — 323 с.

Гнатюк В. В справі української літературної мови // Літературно-науковий вісник. — Львів, 1924. — Кн. 5. — С. 83 – 87.

Гнатюк В. М. Останки перед християнського релігійного світогляду наших предків // Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. — К., 1991. — С. 183 – 406.

Гнатюк В., Франко І. І ми в Європі: Протест Галицьких русинів проти мадярського тисячоліття // Форум: Культурологічний кварталник. — 1996. — № 2. — С. 22 – 27.

Гнатюк В. Невідомий лист Володимира Гнатюка // Нар. творчість та етнографія. — 1992. — № 1. — С. 24 – 25.

Листи Володимира Гнатюка до Івана Зілінського // Український календар. 1981. — Варшава, 1980. — С. 90 – 92.

Кучер Р. В. Наукове товариство імені Т. Шевченка: Два ювілеї. — К.: Наук. думка, 1992. — 110 с.

С. 36-37: Про В. Гнатюка.

Яценко М. Т. Володимир Гнатюк: Життя і фольклористична діяльність. — К.: Наук. думка, 1964. — 288 с.

Небо України: Поетична антологія. Кн. 1 / За упорядкув. та ред. В. Коломійця. — К.: Рад. письменник, 2001. — 479 с.

У зб. представлено зап. колядок,
гаївок, зібр. В. Гнатюком.

Володимир Гнатюк (1871 – 1926) — фольклорист, етнограф, мовознавець, літературознавець, організатор науки, громадський діяч // Визначні постаті Тернопілля: Біогр. зб. / Уклад.: О. Бенч, В. Троян. — К., 2003. — С. 50 – 52.

Гнатюк Володимир Михайлович: Укр. фольклорист, етнограф, літературознавець, громад.-культ. діяч // Провідники духовності в Україні. — К., 2003. — С. 386 – 387.

Іванюта І. Роль Володимира Гнатюка у національно-культурному відродженні українського народу (кінець XIX – поч. XX ст.) // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Сер.: Історія. — Тернопіль, 2003. — Вип. 2. — С. 34 – 39. — Бібліогр.: С. 39.

Ковальчук О. Володимир Гнатюк та його роль у формуванні українознавства // Подільське слово. — 2001. — 25 трав.

Мушинка М. Академік Володимир Гнатюк як дослідник фольклорних скарбів Закарпатської України // Народна творчість та етнографія. — 2002. — № 5 – 6. — С. 3 – 14. — Бібліогр.: С. 13 – 14.

Ракович Б. Місце В. Гнатюка в українській фольклористиці // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Сер.: Історія. — Тернопіль, 2003. — Вип. 2. — С. 175 – 176. — Бібліогр.: С. 176.

Рутковська О. Четвертий у сузір’ї славетних // Соломія. — 2001. — № 1 (трав.). — С. 1.

Савків Л. Феномен Володимира Гнатюка // Свобода. — 2001. — 8 трав.

Слободян Л. Володимир Гнатюк: [Віхи біографії] // Вісник фонду Олександра Смакули. — 1998. — № 1. — С. 43.

Череватенко Л. «Сам бог велів любити Україну» // Тернопілля’98 – 99: Регіон. річник. — Тернопіль, 2002. — С. 484 – 486.

Черемшинський О. Унікальне поповнення // Вільне життя. — 2001. — 22 трав.

Черемшинський О. Штрихи біографії // Вісті Придністров’я. — 2001. — 5 трав.

Щербак І. Прометеї українського духа // Берегиня. — 2001. — № 1. — С. 76.

Мушинка М. Взаємини Михайла Коцюбинського з Володимиром Гнатюком // Народна творчість та етнографія. — 1996. — № 4. — С. 11 – 18.

Черемшинська Р. Композитор Станіслав Людкевич. Роки становлення: [С. П. Людкевич і В. Гнатюк] // Свобода. — 2004. — 18 груд. — С. 4. — (Співпраця).

Черемшинський О. «Висилаю новельку «Парасочка»: [Володимир Гнатюк і Марко Черемшина] // Вільне життя. — 2004. — 3 лип. — С. 6. — (Світ нашої духовності).

Черемшинський О. Гнатюк і Кисілевська // Вісті Придністров’я. — 2004. — 30 лип. — С. 3.

Черемшинський О. Іван Бунін і Володимир Гнатюк // Тернопіль вечірній. — 1999. — 29 верес.

Черемшинський О. Олекса Довбуш в житті Гнатюка // Вісті Придністров’я. — 2000. — 13 жовт.

Черемшинський О. Олена Пчілка і Галичина. [Дружба письменниці з В. Гнатюком] // Свобода. — 2004. — 24 лип. — С. 4. — (Виставки).

Черемшинський О. Плідна праця, творче натхнення: Володимир Гнатюк і художники // Вісті Придністров'я. — 2001. — 24 листоп.

Пам'ятник відкрив Президент // Вільне життя. — 1999. — 16 жовт.

Черемшинська Р. Урочистості у Велесневі // Вісті Придністров'я. — 2001. — 19 трав.

Етнографічно-меморіальний музей Володимира Гнатюка у Велесневі. — Львів: Каменярь, 1971. — 93 с.

Герета І. Пам'яті академіка В. Гнатюка: Перша міжнародна наукова конференція у Тернополі // Тернопіль. — 1992. — № 3 – 4. — С.38 – 39.

Дністренко Я. Ученому-патріоту присвячено // Вільне життя. — 1996. — 21 черв.

Пельц Д. І. До ювілею Володимира Гнатюка // Архіви України. — 1991. — №5 – 6. — С. 85 – 86.

Черемшинський О. Доповнення Гнатюкіани // Вільне життя. — 1993. — 12 жовт.

Гнатюк Володимир Михайлович (9.05.1871 – 6.10.1926) — фольклорист та етнограф, академік АН УРСР // Історія Академії наук УРСР. — К., 1982. — С. 672.

Гнатюк Володимир Михайлович (9.05.1871 – 6.10.1926) // УРЕ. — 2-е вид. — К., 1979. — Т. 3. — С. 69.

Гнатюк Володимир Михайлович (1871 – 1926) // Енциклопедія українознавства / Під ред. В. Кубійовича. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 390.

Гнатюк Володимир Михайлович (9.05.1871 – 6.10.1926) // Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ-ХХ ст: Історіографія. Бібліографія. Матеріали. — Кам'янець-Подільський, 1993. — С. 167 – 168.

Володимир Гнатюк (1871 – 1991): Бібліогр. покажч. / Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові. Комісія бібліогр. і книгознавства. Наук.-довід. вид. Серія 1. Бібліографія. Т. 3. — Львів: Вид-во НТШ, 1992. — 151 с.

125 років від дня народження Гнатюка Володимира Михайловича (9.05.1871 – 6.10.1926) — українського фольклориста, етнографа, літературознавця, академіка АН України // Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1996 рік: Бібліогр. список. — Тернопіль, 1995. — С. 32 – 36.